

На основі комплексного аналізу літературних джерел автор обґрунтовує необхідність розрізнення трьох основних підходів до вивчення системи стримувань і протипаг у сучасній українській політичній науці. А також робить висновок про необхідність пошуку можливостей створення інтегрального підходу до дослідження системи стримувань і протипаг, зважаючи на природу цього явища.

Ключові слова: поділ влади, система, стримування, протипаги, політична наука, Україна, демократія.

УДК 327(510):061.1БРІКС

В.В. Забіян

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ В ПОЛІТОЛОГІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЧЛЕНСТВА КИТАЮ В БРІКС)

У статті розглядаються особливості та основні принципи застосування системного підходу в політології. На прикладі членства Китаю в БРІКС пояснюється використання логічного системного аналізу, здійснюється моделювання системи міжнародних відносин та визначається місце БРІКС та Китаю в ній. В результаті дослідження виявлено зв'язки між елементами системи міжнародних відносин, які впливають на її трансформацію та зміну систем нижчого рівня.

Ключові слова: системний підхід, системний аналіз, система міжнародних відносин, Китай, БРІКС.

Використання системного підходу є розповсюдженим явищем при проведенні досліджень у будь-якій сфері, адже він здатен забезпечити комплексний аналіз складних явищ, процесів, структур. Системний аналіз є одним з методів дослідження системного підходу, і хоча він зародився як метод дослідження у точних науках - сучасні тенденції до міждисциплінарності дають змогу розширяти інструментарій дослідження. При застосуванні системного підходу та його методів в політології, дослідники стикаються з проблемою застосування системного аналізу, розуміючи його як детальний опис предмету дослідження. Насправді, він передбачає дотримання певних принципів та створення логічної схеми, яка відображає структуру, закономірностей, зв'язків між елементами, наслідками досліджуваного явища.

В статті демонструється використання системного підходу у політології на прикладі аналізу членства Китаю в БРІКС з метою формулювання певних закономірностей функціонування системи міжнародних відносин, зв'язків між її елементами та факторів, які можуть впливати на її трансформацію. Вихідними даними для нас виступають БРІКС (неформальна група країн, яка об'єднує Бразилію, Росію, Індію, Китай та Південну Африку), Китай (як міжнародний актор і член БРІКС), система міжнародних відносин (як середовище взаємодії між світовими акторами), політична система Китаю (як середовище де через реакцію на зовнішні збудники приймаються рішення щодо внутрішньої і зовнішньої політики держави).

Проблема застосування системного підходу має доволі високий рівень наукової розробки. Їй присвячені роботи таких дослідників як В. Афанасьєв, А. Богданов, Л. фон Бергаланфі, Н. Вінер, І. Добронравова, М. Згуровський, Д. Істон, А. Лукін, Д. Неліпа та інші. Проте використання системного підходу та системного аналізу у кожному конкретному випадку може викликати труднощі у дослідників, тому важливо мати приклад, на який можна орієнтуватися здійснюючи дослідження.

Міжнародні відносини є важливим аспектом життя будь-якої держави. Як тисячоліття тому, так і в сучасних умовах глобалізації місце держави на міжнародній арені має значення для престижу країни. Міжнародні зв'язки здатні позитивно вплинути на економічну, науково-технічну, культурну та інші сфери діяльності держави. З іншого боку, керівництво країн намагається забезпечити почесне місце для держави на світовому форумі шляхом нарощування військової потужності, економічного зростання тощо. Зрештою, в результаті функціонування політичної системи держави в нових умовах, відбувається вироблення певних рішень щодо зовнішньої або внутрішньої політики. У намаганнях пояснити первинність та вторинність даних процесів, дослідники звертаються до системного підходу, який допомагає якнайкраще упорядкувати всю інформацію, пов'язану з роботою системи. Частіше за все це призводить до розуміння, що кожна система працює циклічно і відтворює себе завдяки колообігу рішень, які в ній виробляються.

Системний підхід зароджується у середині ХХ століття, а пізніше стає широко вживаним у дослідженні міжнародних відносин та політичних систем. У 40-х роках Л. фон Берталанфі розробив Загальну теорію систем, яка була науковою і методологічною концепцією дослідження об'єктів, які являють собою системи, та яка стала базою системного підходу. Згідно з визначенням Берталанфі, система є комплексом взаємопов'язаних елементів. [1, с. 134-165]

У 1948 році Норберт Вінер - засновник кібернетики - видав книгу «Кібернетика, або управління та зв'язок у живому та машині», основною тезою якої було те, що управління та зв'язки в машинах, живих організмах та суспільствах - є подібними.[2]

Першим, хто використав системний підхід в соціальних науках, був Толкотт Парсонс. Його дослідження є цінними для політології, з огляду на те, що він приділяв увагу ролі політики у житті суспільства. Це дало поштовх для системних політичних досліджень.

Т. Парсонс пояснює механізми впливу соціальної системи на поведінку людини та виділяє інші конструкції, які розглядаються ним як системи різного рівня. Він показує як системи пов'язані між собою, зауважує наявність у систем ієрархії та називає соціальну систему множиною індивідів, які взаємодіють між собою у фізичному просторі, де їх реакція на ситуацію та інших індивідів обумовлена і опосередкована системою загальноприйнятих символів. [3, с. 77-78]

Першість у використанні системного підходу власне у політології належить Девіду Істону. Він є автором моделі взаємодії політичної системи з зовнішнім середовищем, а також сформулював принципи системного дослідження у політології.

Так, за Д. Істоном, політична система – це сукупність тих взаємодій, в результаті яких цінності авторитарним шляхом переносяться в суспільство. Це відрізняє політичні системи від інших систем. Серед основних принципів системного дослідження Д. Істон виділяє: 1) принцип демаркації політичної системи - виділення політичної системи серед інших за допомогою відповіді на питання, чи є рішення прийняті в системі обов'язковими до виконання для всіх; 2) принцип входу-виходу, який означає здатність системи адаптуватися до зовнішнього впливу (вплив ззовні символізує вхід в систему, яка для виживання запускає процес прийняття рішення щодо трансформації і на виході видає нові правила функціонування); 3) принцип диференціації, згідно з яким елементи системи виконують різні функції, а система має певну структуру; 4) інтегративний принцип, який полягає у наявності в системі механізмів, які б допомогли направити діяльність елементів системи в єдине русло. Інтегративний принцип також означає, що процеси які відбуваються в одній частині системи, не можуть бути пояснені до кінця без посилання на певний загальний процес, який відбувається незалежно та знаходиться над

системою. [4, с. 630-642] Дотримання даних принципів є важливим для здійснення якісного системного аналізу та відображення досліджуваної системи найбільш точно.

Внесок у розвиток системного підходу в політології зробив Габріель Алмонд, який у своїх роботах концентрувався на функціональному аспекті існування системи. За Алмондом, політична система є набором певних взаємопов'язаних інститутів та закладів, які займаються постановкою, формулюванням та здійсненням колективних цілей суспільства. [5, с. 37-38] Так, політична система може бути розділена на три рівня: 1) найнижчий рівень носіїв особливих ролей та повноважень; 2) середній рівень структур та інститутів в рамках яких носії ролей діють; 3) найвищий рівень – заходи та рішення, вироблені структурами, які застосовуються до всієї системи. Також можна сказати, що якщо функцією політичної системи є задоволення потреби суспільства в досягненні певних цілей, то метою системи є самозбереження та запобігання дестабілізації її роботи.

Поєднуючи вищезазначені концепції системи ми маємо змогу сформулювати визначення до якого будемо звертатися в рамках даного дослідження. Політична система є сукупністю взаємозалежних та взаємопов'язаних організацій, інститутів та індивідів, які впливають на прийняття політичних рішень, з метою задоволення потреб суспільства і як наслідок - збереження статусу кво. Характерними ознаками політичної системи є 1) ієрархізованість елементів системи; 2) всеохопність в рамках держави; 3) здатність до швидкої мобілізації елементів системи; 3) тісний взаємозв'язок та розподіл обов'язків між елементами.

З точки зору системного підходу, весь світ складається з систем різного порядку. Надсистема може бути тим самим зовнішнім середовищем, яке на думку Д. Істона впливає на політичну систему і змушує елементи системи працювати на вироблення певного рішення, яке б сприяло адаптації системи до нових умов існування. Середовищем, яке здатне впливати на політичну систему окремої держави може бути система міжнародних відносин.

У сфері дослідження міжнародних відносин системний підхід є також широко вживаним і використовується прихильниками різних теорій міжнародних відносин.

Досліджуючи міжнародну систему з точки зору реалізму, Мортон Каплан акцентував увагу на розміщенні полюсів сили на світовій арені і виділив шість різних моделей систем міжнародних відносин, які відрізняються між собою можливістю окремих полюсів сили впливати на порядок денний та діяти незалежно. [6, с. 684] Він дає рекомендації щодо того, як уникнути ризиків для системи. Це означає, що будь-яка система має право на існування, а її життєздатність визначається лише гнучкістю та адаптивними якостями.

Неореаліст Кеннет Уолтц вважав, що система міжнародних відносин є політичною системою, проте головну роль в якій грають саме матеріальні ресурси, а життя системи полягає у конкуренції між державами або групами держав. Це призводить до того, що система самовдосконалюється відкидаючи аутсайдерів, які заради включення у систему починають переймати досвід своїх більш успішних партнерів. Це призводить до того, що елементи системи уподібнюються один одному. [7, с. 38-59] Це підтверджує тезу про те, що системи знаходяться в ієрархічних відносинах одна з одною залежно від наявності певних характеристик, по яким можна оцінити місце системи в ієрархії або у надсистемі.

Принципово новий погляд на функціонування міжнародної системи сформулював представник конструктивістської течії Александр Вендт. Він пропонує подивитися на міжнародну систему не під раціональним кутом, а з точки зору соціальної психології. На думку Вендта, взаємодія між елементами системи визначається не раціональним обґрунтуванням наслідків, а очікуваннями, уявленнями та бажаннями елементів системи щодо одне одного. [8, с. 391-425]

Використання системного підходу до дослідження міжнародних відносин вдосконалювалося також завдяки внеску представників раціональної теорії міжнародних відносин, згідно з якою держави неформально складають «світову спільноту», яка без наявності світового лідера та уряду за потреби може раціонально вирішити питання в будь-якій сфері.

Баррі Бузан та Річард Літл вважають, що система міжнародних відносин розділена на підсистеми - військову, політичну, економічну тощо - , кожна з яких функціонує за різними правилами. Також їм належить ідея пояснення системи не лише з точки зору її структури, але і з урахуванням того, як відбувається взаємодія між елементами. На їх думку на ефективність взаємодії між елементами системи міжнародних відносин впливають: 1) сприятливість географічних факторів для переміщення людей; 2) доступність технологій, транспорту та комунікацій; 3) можливість подолання комунікативних бар'єрів. [9, с. 72-77] Дане твердження є актуальним при дослідженні наднаціональних організацій, для яких наявність спільного кордону є принциповою заради ефективного впровадження, контролю та планування єдиної стратегії розвитку. Проте для неформальних об'єднань, особливо у час розвинутих високих технологій, даний аспект не відіграє такої важливої ролі.

З урахуванням вищезгаданих класичних концепцій системи міжнародних відносин ми можемо сформулювати власну базу для дослідження. Отже, система міжнародних відносин - це сукупність міжнародних акторів (держав, міжнародних організацій, індивідуумів), які взаємодіють між собою з метою збереження або збільшення своєї ролі у функціонуванні системи. Зазвичай, метою функціонування системи міжнародних відносин є збереження миру та стабільності у світі. Характерними ознаками системи міжнародних відносин є 1) здатність до саморегуляції; 2) центральна роль взаємозв'язків між елементами системи; 3) складність прогнозування поведінки системи.

Основним методом системного підходу є логічний системний аналіз, який використовують для побудови цілісної моделі політичної дійсності, виявлення фундаментальних зв'язків між елементами та формулювання політичних закономірностей. В рамках системного аналізу ми можемо вибирати методи пізнання, проте маємо чітко слідувати принципам системного аналізу: 1) систему слід розглядати як єдине ціле, а не як сукупність елементів, адже це може призвести до втрати властивостей системи та її недоцільного подальшого розгляду; 2) властивості системи не можна вважати сумою властивостей її елементів; 3) рівень ефективності кожної системи обмежений умовами існування та функціонування системи; 4) заборонено розглядати систему в ізолюваному вигляді, слід враховувати вплив навколишнього середовища та зв'язки з ним. Будь-яка система є підсистемою більшої системи; 5) розглядаючи систему необхідно поділяти її на менші елементи - підсистеми. [10, с. 38-39]

Тепер, коли ми окреслили особливості, принципи, методи системного підходу в політології, ми маємо змогу застосувати логічний системний аналіз до дослідження конкретного явища.

Розгляд членства Китаю в БРІКС з точки зору системного підходу передбачає окреслення меж певної надсистеми, яка функціонує як єдине ціле. Надсистемою, яка включає БРІКС, Китай та зв'язки між ними, є сучасна система міжнародних відносин. Функціонування системи міжнародних відносин напрямлене на реалізацію інтересів міжнародних акторів, забезпечення стабільності, розвитку та ефективності захисту інтересів. Проте, ми не можемо розглядати інтереси кожного актора окремо. Тому, згідно з першим принципом системного аналізу, система міжнародних відносин є сукупністю взаємопов'язаних міжнародних акторів з власними інтересами на міжнародній політичній арені, які не можуть бути реалізованими поза системою.

Якщо розглядати систему міжнародних відносин з точки зору китайського керівництва, то її розуміння вписується саме в неореалістську теорію міжнародних відносин, адже саме завдяки економічному зростанню, в результаті реформ започаткованих Ден Сяопіном, Китай став одним зі світових лідерів, які формують порядок денний на світовому форумі. Це виражається в тому, що вже у 2014 році Міжнародний Валютний Фонд офіційно назвав Китай найбільшою економікою світу, яка випередила по низці показників навіть США [11].

Система міжнародних відносин характеризується наявністю різних елементів, деякі з яких самі по собі є системами нижчого рівня. Такими елементами є держави, міжнародні організації, неформальні об'єднання держав та окремі індивіди. Усі елементи є взаємозалежними, тому зміни, які відбуваються з одним елементом - тягнуть за собою зміни системи та відображаються на її функціонуванні.

У зв'язку з розвитком економіки та виходом Китаю на світові ринки, експортом продукції та залученням іноземного капіталу, його роль в системі міжнародних відносин зросла змінивши певним чином розстановку сил на міжнародній політичній арені. Китай став представляти інтерес для своїх світових партнерів як країна з величезним ринком збуту, динамічно зростаючою купівельною спроможністю та стабільним інвестиційним кліматом.

Проте можна стверджувати, що політика відкритості не призвела до глобальної трансформації політичної системи Китаю. Незважаючи на запровадження ринкової економіки, співпрацю з капіталістичними країнами та полегшення умов ведення бізнесу - Комуністична партія Китаю досі утримує впевнені позиції. Це можна пояснити особливостями політичної культури, яка сформувалася під впливом традиційних філософсько-релігійних течій. Конфуціанська традиція закликає не змінювати світ навколо себе, а пристосовуватися до нього, прагнути до гармонії з усім, що оточує індивіда, колектив, державу, весь світ. А головною метою правителя є забезпечення своєму народові заможність. Запровадження Комуністичною партією Китаю капіталістичних практик відповідає китайським традиційним цінностям та правилам, які тисячоліттями панували у політично-соціальної сфері.

Системі міжнародних відносин притаманна динамічність, оскільки вона стикається з викликами, пов'язаними зі змінами у системах нижчого рівня та змінами зовнішнього середовища. В умовах багатопольярного світу система міжнародних відносин не має центрального управління, тому провідну роль з вирішення певних питань беруть на себе різні її елементи, які мають вплив щодо певної галузі. Також характеристикою системи міжнародних відносин є законність, адже вона має відповідати існуючим у державах (елементах системи) нормам права та закону. Якщо таке співпадіння не відбувається, то держава випадає з системи, або адаптується до нових правил гри, шляхом прийняття необхідних рішень.

Створення БРІКС на хвилі економічного зростання Бразилії, Росії, Індії та Китаю у 2006 свідчило про появу табору країн, які протиставляють себе Західному світу. Таке явище і є зміщенням полюсу впливу у системі міжнародних відносин, яке обґрунтоване економічними, демографічними та географічними характеристиками країн-учасниць організації. Оскільки в таких структурах як МВФ та Світовий банк голос країн, що розвиваються не мав достатньої ваги, аби задовольнити їх потреби - створення БРІКС мало сприяти торгівельній та економічній співпраці заради розвитку.

Підписуючи договори про створення Нового банку розвитку та використання національних валют при розрахунках та надання кредитів в рамках БРІКС, держави взяли на себе фінансові зобов'язання, які відображаються на національних політичних системах, тому мають вписуватися у норми права та закону [12]. Цікавим організаційним аспектом діяльності БРІКС є неформально існуюча ієрархія серед країн-членів. Не

зважаючи на те, що ініціатором створення організації була Росія, коли ціни на нафту досягали вищих показників, зі створенням нових фінансових структур в рамках БРІКС вона не може претендувати на роль лідера. Це пов'язано з тим, що формування валютного пулу та використання коштів вкладених в нього залежить від розміру економіки держави. Наразі найбільшим вкладником є саме Китай. Дана ситуація є показовою в рамках системного підходу, адже можна побачити як економічне зростання примушує державу брати на себе відповідальність лідера, як результат трансформацій. На відміну від інших учасниць, китайське керівництво ніколи не декларувало бажання досягти світового економічного панування і не намагалось відкрито експортувати свої цінності, а акцентувало увагу лише на необхідності будь-яких змін для забезпечення добробуту для своїх громадян.

Таким чином БРІКС і Китай є елементами системи міжнародних відносин, які самі по собі також являються підсистемами. Система БРІКС складається з таких елементів як держави, які задекларували свою участь у організації. Цікавим моментом є те, що Китай є і елементом системи БРІКС, і елементом системи міжнародних відносин (як і будь-яка інша країна-учасниця організації). В свою чергу ядром Китаю є політична система держави.

Застосування наступного принципу, який полягає у тому, що ефективність системи є обмеженою умовами існування та функціонуванням, виражається в тому, що хоча система міжнародних відносин має єдину мету функціонування - забезпечення миру та стабільності, кожен елемент системи та кожна підсистема прагне реалізувати власну мету в рамках міжнародного форуму. Для того, аби зберегти можливість для акторів міжнародних відносин вільно обирати формат взаємодії та вибору стратегій розвитку при цьому чітко закріплювати механізм взаємодії між елементами системи - відбувається підписання офіційних документів.

Членство Китаю в БРІКС є системно-комунікативним аспектом системного підходу. Воно задекларовано у документах, підписаних між країнами-учасницями БРІКС і є зв'язком між БРІКС та Китаєм як елементами системи міжнародних відносин і водночас зовнішнім фактором для політичної системи Китаю, яка має реагувати на нього виробленням нових рішень. Варто зазначити, що підписання спільних декларацій в рамках БРІКС не накладають реальних юридичних зобов'язань на учасників. Під час прийняття серйозних рішень, таких як наприклад підписання угоди про розрахунок та кредитування в національних валютах [13], країнам необхідно підписувати двосторонні договори. З одного боку це сприяє зміцненню зв'язків між елементами БРІКС, проте з іншого боку дає країнам можливість здійснювати комунікацію поза організацією, обираючи партнерів. Це може вплинути на посилення конкуренції всередині БРІКС, зважаючи, наприклад, на те, що за даними МВФ Індія, яка має з Китаєм суперечки щодо прикордонних територій, обходить Китай за реальними показниками зростання ВВП. [14] Таким чином найближчим часом БРІКС також можуть чекати виклики, що спровокують трансформацію системи.

Принцип заборони розгляду системи ізольовано від зовнішнього середовища є близьким до попереднього. Проте говорячи про систему міжнародних відносин, варто звертати увагу саме на зміни у множині підсистем, які є її частиною, звертати увагу на динаміку зміни зв'язків, а також ті елементи, які є найбільш стабільними.

Наприклад, зміни у економічній політиці Китаю призвели до трансформації політичної системи та вироблення «політики відкритості». Економічне зростання стало поштовхом до становлення Китаю як активного учасника міжнародних відносин. Утворення БРІКС, як неформальної групи країн, що розвиваються посилило характер багатополлярної системи міжнародних відносин, де виникла опозиція табору розвинених країн. Хоча Китай не був ініціатором створення БРІКС, процес стабільного та стрімкого

економічного зростання призвів до піднесення Китаю серед інших країн-учасниць, зробивши його найвагомим елементом системи даної міжнародної організації, а перед цим – лідером економічного зростання у світі. Таким чином, внутрішні зміни вплинули на динаміку трансформації системи міжнародних відносин.

Так само ми можемо відтворити динаміку змін в зворотньому напрямку. Економічні показники Китаю дозволяють зарахувати його до одного з основних елементів системи міжнародних відносин. Оскільки БРІКС, як міжнародна організація, знаходиться за ієрархією нижче, то в ній на даному моменті Китай також є лідером і елементом який задає напрям розвитку системи. Участь у міжнародній організації передбачає виконання певних зобов'язань, які закріплені у документах, які підписуються між державами (закріплюються зв'язки між елементами системи). Виконання зобов'язань передбачає вплив на національну політичну систему, адже потребує ресурсів, які знаходяться в межах країни. Реакція суспільства на прийняті рішення сформує новий запит на зміну політичної системи і весь процес буде знову відтворено знизу вгору.

Наведений приклад також відповідає принципу розчленування великої системи на менші підсистеми та елементи з метою виявлення неявних зв'язків, взаємозалежності та аналізу принципів та механізмів функціонування системи.

Навіть без класичного застосування системного аналізу, який базується на кількісних методах та використовується часто в точних науках, системний підхід допомагає вибудовувати струнку структуру явищ, які можуть бути цікавими в політологічних дослідженнях. На прикладі такого явища як членство Китаю в БРІКС, нам вдалося окреслити межі системи міжнародних відносин, визначити її основні елементи, проаналізувати, які з них являють собою менші підсистеми, яким чином явища в середині системи впливають на її трансформацію, які зовнішні фактори впливають на роботу системи, які зв'язки існують між елементами системи і як вони забезпечують її сталість. Згідно з проведеним аналізом, можна сказати, що членство Китаю в БРІКС є вираженням зв'язку між цими елементами системи міжнародних відносин, який закріплюється підписанням відповідних документів. Даний зв'язок проникає в ядро держави - політичну систему, виступаючи збудником трансформації та прийняття ефективних рішень для збереження стабільності політичної системи Китаю. Оскільки вироблені рішення стосуються як внутрішньої, так і зовнішньої політики - надалі вони потрапляють за рамки політичної системи, абсорбуються зовнішнім середовищем, формуючи нові запити або виклики для змін. Циклічність даних процесів є обов'язковою умовою для життєдіяльності системи.

Список використаної літератури

1. Von Bertalanffy L. An Outline of General System Theory / L. Von Bertalanffy // *The British Journal for the Philosophy of Science*. - 1950. - Vol. 1. Issue 2. – P. 134-165.

2. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине / Н. Винер. - 2-е изд. – Москва : Наука, 1983. - 344 с. ; Viner N. Kibernetika, ili upravlenie i svyaz v zhyvotnom i mashine / N. Viner. - 2-e izd. – Moskva : Nauka, 1983. – 344 с.

3. Parsons T. The Social System / T. Parsons. - 2nd ed. – London : Routledge sociology classics, 1991. - 575 p.

4. Истон Д. Категории системного анализа политики / Д. Истон // *Антология мировой политической мысли в 5-ти т. / ред.-науч. совет : Г. Ю. Семигин и др. – Москва : Мысль, 1997. – Т. 2 : Зарубежная политическая мысль, XX в. - С. 630–642 ; Iston D. Kategorii sistemnogo analiza politiki / D. Iston // *Antologiya mirovoï politicheskoi mysli v 5-ti t. / red.-nauch. sovet : G. Yu. Semigin i dr. – Moskva : Mysl, 1997. – Т. 2 : Zarubezhnaya poli-ticheskaya mysl, XX v. - S. 630–642.**

5. Сравнительная политология сегодня: мировой обзор : учебное пособ. / Г. Алмонд, Дж. Б. Пауэлл, К. Стром, Р. Далтон. – Москва : Аспект Пресс, 2002. – 537 с. ; Sravnitel'naya politologiya segodnya: mirovoj obzor : uchebnoe posob. / G. Almond, Dzh.B. Pauell, K. Strom, R. Dalton. – Moskva : Aspekt Press, 2002. – 537 с.
6. Kaplan M. Balance of Power, Bipolarity and Other Models of International Systems / M. Kaplan // The American Political Science Review. - 1957. - Vol. 51, № 3. - P. 684-695.
7. Waltz K. N. Theory of International Politics / K. N. Waltz. - Reading, Mass. : Addison-Wesley Pub. Co., 1979. - 251 p.
8. Wendt A. Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics / A. Wendt // International organization. - 1992. - Vol. 46, No. 2. - pp. 391-425.
9. Buzan B. International Systems in World History : Remaking the Study of International Relations / B. Buzan, R. Little. - Oxford ; New York : Oxford University Press, 2000. - 452 p.
10. Неліпа Д. Основні принципи застосування системного аналізу в політології (на прикладі дослідження системи національної безпеки) / Д. Неліпа // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. - 2011. - Вип. 23. - С. 37-41 ; Nelipa D. Osnovni pryntsyuru zastosuvannya systemnoho analizu v politolohii (na prykladi doslidzhennia systemy natsionalnoi bezpeky) / D. Nelipa // Ukrainaska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku. - 2011. - Vyp. 23. - S. 37-41.
11. GDP based on PPP, share of world [Electronic resource] : Percent of World // International Monetary Fund. - Mode of access : <http://www.imf.org/external/datamapper/PPPSH@WEO/CHN/BRA/IND/RUS/ZAF/USA>
12. Agreement on the New Development Bank. July 15, 2014, Fortaleza, Brazil [Electronic resource] // BRICS Information Centre. - Mode of access : <http://www.brics.utoronto.ca/docs/140715-bank.html>
13. Agreements between BRICS Development Banks. New Delhi, March 29, 2012 [Electronic resource] // BRICS Information Centre. - Mode of access : <http://www.brics.utoronto.ca/docs/120329-devbank-agreement.html>
14. Real GDP Growth : Annual percent change [Electronic resource] // International Monetary Fund. - Mode of access : http://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/CHN/BRA/IND/RUS/ZAF/USA

Стаття надійшла до редакції 10.05.2018 р.

V. Zabiian

SPECIFICS OF THE SYSTEM APPROACH APPLICATION IN POLITICAL SCIENCE (ON EXAMPLE OF CHINA'S MEMBERSHIP IN BRICS)

In the article author describes the specifics of the system approach application in political science. Discovering the history of the system approach through the works of foreign and domestic scientists, it has been found out that it is becoming multidisciplinary way to explain things today. The core of the system approach is logical system analysis, that can be used without quantitative methods in order to model the investigated phenomenon and discover it's principles, mechanisms, elements, functions, goals etc. Following the principles of logical system analysis, it is possible to give characteristics to difficult, multileveled phenomena, creating an abstract model of it.

Author gives definitions of political system and system of international relations according to system approach creating theoretical basis for practice. Such phenomenon as China's membership in BRICS is a part of complicated system of international relations which contains many elements, some of which are systems as well. Taking into account communication aspect of system approach, it has been figured out that China's membership in BRICS is the connection between BRICS (as element of international relations system and system itself) and China (as element of international relations system), which is expressed in

documents signed between China and BRICS's members and which has an impact on China's political system. Under this impact, Chinese political system produces decisions that get to the outside environment creating challenges for Chinese political system, BRICS system and system of international relations. As a result, all the systems tend to be saved and accept changes experiencing transformations.

Practical example of system approach application, which is given in the article, can be useful for further researches in political science. Especially in discovering specifics of international relations system, international organizations, actions of political actors on international arena and influence of international relations on decision making process within the state's political system.

Keywords: *system approach, system analysis, system of international relations, China, BRICS.*

УДК 327(4-5)

О.О. Звезда

ПОТЕНЦІЙНІ ВАРІАНТИ РОЗВИТКУ КОНФЛІКТІВ НАВКОЛО ДЕ-ФАКТО ДЕРЖАВ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ

У даній статті розглядаються основні підходи науковців до шляхів вирішення конфліктів навколо де-факто держав на пострадянському просторі. Автор робить спробу спрогнозувати реакцію світової спільноти на потенційні варіанти розвитку проблеми і визначити ступінь вірогідності чотирьох можливих сценаріїв для сепаратистських регіонів пострадянського простору.

Ключові слова: *де-факто держави, Абхазія, Нагірний Карабах, Південна Осетія, Придністров'я*

Існування де-факто держав на пострадянському просторі залишається дестабілізуючим чинником регіональної системи безпеки. Незважаючи на припинення відкритого військового протистояння у Нагірному Карабасі, Південній Осетії, Абхазії і Придністров'ї, збереження таких неконтрольованих державоподібних утворень несе у собі постійну реальну небезпеку поновлення військових дій, а також економічні та політичні загрози для всієї світової спільноти. А виникнення сепаратистського руху на Сході України може призвести до формування нових де-факто держав у самому центрі Європи. Все це демонструє необхідність вирішення проблеми статусу де-факто держав і ставить перед науковцями завдання по прогнозуванню потенційних варіантів розвитку ситуації.

Серед українських дослідників цієї проблеми слід виділити А. Гетьманчук [8], О. Каравайцева [4] і М. Нагірного [5]. Західна школа представлена П. Колсто [15], С. Корнеллом [14], Т. Чепменом [12]. Особливої уваги заслуговує спільна праця азербайджанського автора А. Абасова і вірменського А. Хачатряна [1].

Норвезький дослідник П. Колсто переконаний, що незважаючи на низку сприяючих факторів (вдале національне будівництво, військову силу, слабкість держави, від якої сепаратистські території намагаються відділитися і підтримку зовнішнього партнера) де-факто держави повинні розглядатися як перехідні явища, такі, що рано чи пізно зникнуть [15, с. 735].

Тому актуальним є формування основних сценаріїв майбутнього даних де-факто держав. Автор пропонує зосередити увагу на наступних варіантах: